

แนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชุมชนบ้านนาเลี้ยว ตำบลนาเลี้ยว
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
**The Philosophical Concepts of Phee-Fa of Ban Na Siew
villagers, Na Siew sub-district, Mueang district,
Chaiyaphum province**

จิราภรณ์ จันทร์โสม¹,
สุวิน ทองปั้น², จรัส ลีกา³ และ อัจฉริยะ วงษ์คำชา⁴
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ⁴

**Cheeraphron Chanchom¹,
Suwin Thongpan², Jaras Leeka³ and Ajchariya Vongkhamsao⁴**

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand^{1,2,3}

North Eastern University, Thailand⁴

Corresponding Author, Email: Cheera.2562@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดผีฟ้า 2) เพื่อศึกษาแนวคิดผีฟ้าของชาวชุมชนบ้านนาเลี้ยว ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ และ 3) เพื่อศึกษาแนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชาวชุมชนบ้านนาเลี้ยว ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบสังเกต และแบบสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้ป่วย และผู้มีส่วนร่วม จำนวน 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

* ได้รับบทความ: 2 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2562
Received: October 2, 2019; Revised: December 25, 2019; Accepted: December 26, 2019

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

ความเป็นมาแนวคิดผีฟ้ามีพื้นฐานมาจากความเชื่อ 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดของศาสนาพราหมณ์ในเรื่องพระพรหมเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง ส่วนพราหมณ์จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพระพรหมกับมนุษย์ 2) แนวคิดเรื่องผีของชาวอีสานชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องพญาแถนซึ่งเป็นผีหรือเทพเจ้าสูงสุดและเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งและ 3) แนวคิดของพระพุทธศาสนาในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดถ้าใครทำบุญตายไปจะไปเกิดบนสวรรค์ ถ้าใครทำบาปตายไปจะเกิดในนรก ดังนั้นแนวคิดผีฟ้ามาจากการหล่อหลอมแนวคิดทั้งสามแนวคิดเข้าด้วยกันคือแนวคิดเรื่องพระพรหมเป็นเทพเจ้าแห่งผู้สร้าง แนวคิดพญาแถนเป็นเทพเจ้าแห่งผู้สร้างและแนวคิดเรื่องพระอินทร์พระพุทธศาสนา

แนวคิดผีฟ้าของชาวมุขชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ ชาวนาเสียวเชื่อว่าผีฟ้ามีอยู่จริงและความเชื่อนี้มีมาตั้งแต่สมัยที่จังหวัดชัยภูมียังตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้ส่งเจ้าพ่อพระยาแลจากนครเวียงจันทน์มาปกครองเมืองชัยภูมิ และเจ้าพ่อพระยาแลก็ได้นำเอาผีฟ้ามาจากเวียงจันทน์ จุดประสงค์ที่นำผีฟ้ามาด้วยเพื่อให้ผีฟ้ามาปกป้องรักษาทหารและชาวประชา (คนชัยภูมิ) และความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้ายังสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ชาวนาเสียวจึงมีพิธีกรรมต่างๆ ในการบวงสรวงเพื่อสื่อสารกับผีฟ้า

แนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชาวมุขชนบ้านนาเสียว ผีฟ้าถ้าศึกษาในเชิงปรัชญา ก็จะเป็นการศึกษาในแง่ของอภิปรัชญา เพราะอภิปรัชญาคือสาขาที่ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่เกินนามธรรมหรือสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า แต่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลหรือประสาทสัมผัสที่หก (จิต) ดังนั้นผีฟ้าในเชิงปรัชญาสามารถอธิบายได้ใน 3 ทศนะ คือ 1) ทศนะพุทธปรัชญา ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าพระอินทร์มีจริงซึ่งมีอยู่ในภาพของจิต 2) ทศนะชาวอีสานเชื่อว่าผีฟ้าหรือพญาแถน มีอยู่จริงในฐานะเป็นเทพเจ้าสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจ และเป็นผู้สร้าง 3) ทศนะพราหมณ์ พราหมณ์มีความเชื่อว่าพระพรหมเป็นเทพเจ้าแห่งผู้สร้างพระองค์ทรงสร้างมนุษย์ จักรวาลและสรรพสิ่งในจักรวาล ดังนั้นผีฟ้าในความหมายของชาวมุขชนบ้านนาเสียว หมายถึง พระอินทร์ในพระพุทธศาสนา พญาแถนของชาวอีสาน และพระพรหมของพราหมณ์ทั้งสามทศนะได้ยืนยันถึงแนวคิดของตนว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง มีวาจะเป็นเรื่องการมีอยู่ของพระอินทร์ การมีอยู่ของผีฟ้าและการมีอยู่ของพระพรหม

คำสำคัญ: แนวคิดผีฟ้า; แนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญา

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the concepts of 'Phee-Fa'; 2) to study the concepts of 'Phee-Fa' of Ban Siew villagers, Na Siew sub-district, Mueang district, Chaiphum province; 3) to study the philosophical concepts of 'Phee-Fa' as mentioned. This qualitative research had its research tools as an in-depth interview form, an observatory form and group dynamic with the key informants including 18 of ceremony conductors, patients and participants. The obtained data were interpreted by the descriptive analysis based on the deductive method.

The research results were as follows:

1) The concept of 'Phee-Fa' is based upon three aspects of belief: 1) Brahmanism belief indicating that the Brahma is the creator of all things, the Brahman is the medium between the Brahma and human beings; 2) ghost belief of I-san people relating to their belief of 'Phaya Than' (ghost) and the supreme god as the creator of all things; 3) Buddhist belief concerning the belief of cycle of birth and death; those who conducted the meritorious deeds will be reborn in the heavens and those with evil deeds will be reborn in hells. The belief of 'Phee-Fa' is thus the combination of the mentioned views of belief mentioning the Brahma and Phaya Than as the creators of all things and Indra in Buddhism.

2) In regards to the concepts of 'Phee-Fa' of Ban Siew villagers, the villagers have believed in the existence of the ghost since the time that Chaiphum province was governed by Lan Chang Empire. In such period, the King Chaichetthadhiraj sent Phrayalea from Vientiane to govern Chaiphum and Phrayalea brought 'Phee-Fa' from his city with the aim of protecting his army and local people. Today, the villagers still practice and organize the ceremony to worship and communicate with the spirit.

3) The philosophical concepts of 'Phee-Fa' is a metaphysic study because metaphysics is a branch that studies about abstraction or things that cannot be proven with all five senses but by reason or the sixth sense (mind). Therefore 'Phee-Fa' can be explained in three perspectives: 1) Buddhist philosophy, in Buddhism, it is believed that Indra is real and exists in the mental vision; 2) the views of the Isan people believe that 'Phee-Fa' or Phaya Than actually exists as the supreme god as the powerful one and creator; 3) The Brahmanism view, Brahma is the god of the creator who created man, universe and all things in the universe. Therefore, 'Phee-Fa' in the meaning of the community of Ban Na Siew means Phra Indra in Buddhism, Phaya Than of the Isan people and Brahma of Brahmanism. All three views confirmed the idea of its existence of Indra, 'Phee-Fa' and Brahma.

Keywords: concepts of Phee-Fa; Philosophical Concepts of Phee-Fa

บทนำ

มนุษย์มีความผูกพันอยู่กับความเชื่อตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นมักมีความเชื่อมาเกี่ยวข้องอยู่เสมออีกทั้งมนุษย์ได้ใช้ความเชื่อเหล่านั้นเป็นเครื่องมืออธิบายเหตุผลของการกระทำต่างไม่ว่าจะเป็นวิถีของการพัฒนาสังคม การเปลี่ยนแปลงทุกยุคทุกสมัยถึงแม้ว่าวิทยาการต่างๆ จะเจริญก้าวหน้ามากขึ้นเท่าใดแต่เชื่อดั้งเดิมยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์โลกโดยเฉพาะความเชื่อเรื่อง “ผี” วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อนั้นจะก่อให้เกิดการบูชาบวงสรวงอย่างเช่นความเชื่อเรื่องผีได้ฝังรากลึกลงในสังคมไทยและสังคมอีสานมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน คนไทยและคนอีสานเชื่อว่าผีมีจริงและมีความสามารถเหนือคนธรรมดาทั่วไป รู้อดีตทำนายชะตาชีวิตได้ให้ยารักษาโรคได้ ผู้คนจึงให้ความเคารพยำเกรงและเกิดเป็นประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเซ่นไหว้ผี เลี้ยงผี เพื่อที่จะขอความคุ้มครองปกป้องภัยอันตรายที่อาจจะมามีทำให้มนุษย์เจ็บป่วยหรือมาทำอันตรายมนุษย์ บางจังหวัดในภาคอีสาน มีการจัดพิธีกรรมเลี้ยงผีประจำปีจนกลายมาเป็นสัญลักษณ์หรืองานประจำจังหวัดมีลักษณะคล้ายการแสดงละครที่มีตัวแสดงตามบทบาทสมมติซึ่งปฏิบัติเป็นประจำทุกปีโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่มีการร่ายรำถวายเทพเจ้าหรือผีบรรพบุรุษมีระเบียบแบบแผนและท่าทางที่เป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อสารกับสิ่งว่าเป็นสมัยซึ่งมีความเชื่อแน่นนอนลงไปมากขึ้นถึงธรรมชาติและการทำงานที่อย่างมีระเบียบอันทำให้เกิดความเชื่อถือในอำนาจของผีบางเทวศาบบรรพบุรุษบางกษัตริย์ซึ่งเป็นเทพบางสัตว์หรือเครื่องหมายซึ่งถือกันว่าเป็นต้นตระกูลบางท่านผู้ยิ่งใหญ่เหนือสิ่งทั้งหลายบ้าง (Pranee Wongthes, 2000 : 13) ในเชิงรูปธรรมเช่นเรื่องการแต่งกายดนตรีทำนองเพลงทำรำเป็นสำระสำคัญในการแสดงออกเพราะการกระทำแต่ละอย่างก็มีความหมายจากความคิดและสามารถตีความตามบริบทนั้นๆ เพราะมนุษย์พัฒนาตัวตนขึ้นมาจากความรู้สึกโดยอาศัยจิต (Mind) จิตจะรู้จักคิดก็ต้องอาศัยสัญลักษณ์ในการสื่อสาร (Sayya Sayyasavivat, 2000 : 3)

สังคมไทยนอกจากยังคงเชื่อและนับถือผีแบบดั้งเดิมแล้วสังคมไทยก็ได้ยอมรับนับถือเทวดาที่มาจากวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเฉพาะวัฒนธรรมอินเดียอีกด้วยและคนส่วนใหญ่ที่นับถือเทวดาก็เพราะหวังพึ่งพาอำนาจจากเทวดาหรือหวังประโยชน์จากเทวดาเป็นสำคัญ (PhramahaPrayong Chandeang, 1991) สำหรับความเชื่อพื้นฐานของชาวอีสานมีความเชื่อมาจากความเชื่อหลัก 3 ประการ คือ ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาความเชื่อตาม

ศาสนาพราหมณ์และความเชื่อผีตามบรรพบุรุษ เช่น เทวดา ผีฟ้า ผีแถน เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้จะแสดงออกผ่านการดำเนินชีวิตพิธีกรรมและจารีตของชุมชนค่านิยมหลักมักเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและการทำมาหากินคือการแก้ปัญหาปากท้องการแสวงหาที่ทำกินและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชนเมื่อพิจารณาถึงลงไปในเรื่องละเอียดแล้วจะพบว่าประเพณีที่ชาวอีสานทำอยู่ส่วนใหญ่เป็นประเพณีที่มีพิธีกรรมมาจากลัทธิพราหมณ์และการนับถือผีที่ยิ่งใหญ่สูงสุดเป็นเทพเจ้าแห่งผีทั้งหมดคือ “แถน” หรือพญาแถนปู่แถนย่าแถนก็เรียกพญาแถนอยู่บนฟ้าผู้ที่ติดต่อกับแถนจึงเรียกว่า “ผีฟ้า” บางครั้งก็เรียกรวมกันไปว่า “ผีฟ้าพญาแถน” ผีฟ้าช่วยชาวบ้านในการติดต่อกับพญาแถนในการทำนายทายทักและรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆโดยมีความเชื่อว่าโรคที่เกิดจากการกระทำของภูติผีจะต้องรักษาด้วยการรำผีฟ้านั่นเองการรำผีฟ้าต้องอาศัย “คนทรง” หรือ “นางทรง” แม้ว่าชาวบ้านจะนิยมไปรักษาที่โรงพยาบาลและใช้ยาสมัยใหม่แต่ยาสมัยใหม่ก็รักษาได้ไม่หมดทุกโรคบางโรคหมอโรงพยาบาลเองก็ไม่อาจบอกได้ว่าคนไข้เป็นโรคอะไรคนไข้จึงมารักษาโดยการรำผีฟ้า (Yutthapha Techakaew, 1997)

วิถีชีวิตหรือที่เรียกว่าวัฒนธรรมเกี่ยวกับผีของชาวนั้นสามารถเข้ากับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามีผีมีเทมีเทวดามีพระอินทร์ชาวอีสานเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีผีเฝ้าคอยดูแล คอยรักษา ถ้าทำผิดก็จะถูกผีลงโทษ ถ้าโทษหนักก็ถึงกับตาย ถ้าโทษไม่หนักก็จะทำให้ผู้นั้นเจ็บป่วย เมื่อทำผิดต่อผีก็จะมีพิธีขอขมาโทษต่อผี แล้วผีจะยกโทษให้อาการเจ็บป่วยก็จะหาย การเจ็บป่วยในสมัยอดีตจะมีการรักษาด้วยแพทย์แผนโบราณคือยาพื้นบ้านชาวอีสานเชื่อว่ายาพื้นบ้านสามารถรักษาโรคได้ทางกายทุกอย่างถ้ารักษาด้วยยาพื้นบ้านไม่หายหรือบางท้องถื่นไปรักษาแผนปัจจุบันแล้วไม่หายชาวบ้านว่าต้องมีผีมาต้องจะต้องรักษาด้วยวิธีการพูดจากับผีการรักษาอาการที่เกิดจากผีต้องมี 2 ทาง คือ การอยู่กับธรรมเป็นการอาศัยธรรมเข้ามาขับไล่ผีทุกอย่างทุกชนิดคือการปฏิบัติธรรมถือศีลมีหมอธรรมเป็นผู้ดูแลรักษาหมอธรรมจะใช้ฝ้ายผูกแขนแล้วสวดมนต์เสกเป่าน้ำให้ดื่มพร้อมทั้งพูดจาอบรมสั่งสอนต่างนารวมไปรักษาด้วยวิธีการของหมอธรรม ซึ่งเรียกว่าล่ำรักษาคณเจ็บไขการล่ำรักษาแบ่งชั้นกันไว้ 2 ระดับล่ำทรงการรักษาด้วยล่ำทรงเป็นวิธีการแรกที่ชาวบ้านเลือกผีที่มีมาทำให้เจ็บป่วยนั้นชาวบ้านถือว่าเป็นผีที่อยู่ในโลกมนุษย์เช่นผีเมืองผีภู ผีป่าผีตาแฮกผีเสื้อ ผีบ้านผีปู่ตาผีน้ำเป็นต้นส่วนสาเหตุที่เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นมีหลายประเภทเช่นการถูกผีทำการถูกคนทำด้วยวิธีทางคาถาอาคมชะตากฎแห่งกรรมและการผิดขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ซึ่งต่างก็จะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บตามความคิดความเชื่อของ

ชาวบ้านเมื่อมีเหตุเหล่านี้ผู้ป่วยต้องหาวิธีการรักษาพยาบาลตามสาเหตุของโรคนั้นชาวอีสานจะเชื่อถือศรัทธา “ผีฟ้า” ว่าสามารถที่จะ บันดาลทุกสิ่งได้แม้แต่การเกิดการตายของมนุษย์ตลอดจนเป็นผู้กำหนดโชคชะตากรรมของมนุษย์ขณะที่มีชีวิตอยู่บนโลกและเชื่อว่าผีบรรพชนกับผีฟ้าที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องกล่าวคือเชื่อว่ามนุษย์มีขวัญประจำตัวอยู่ทุกคนเมื่อตายลงขวัญจะออกจากร่างไปพบบรรพชนและจะเดินทางไปยังเมืองฟ้าเพื่อไหว้ผี

จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ที่คนในพื้นที่เชื่อถือพิธีการล่ำผีฟ้า แหล่งชุมชนที่สำคัญของกลุ่มหมอลำทรงหรือล่ำผีฟ้าอยู่ที่ภูพระจังหวัดชัยภูมิ มีพระเจ้าองค์ตื้อ ซึ่งตามท้าวปฏิบัติกันต่อๆมาว่า หมอลำทรง หมอลำผีฟ้า จะต้องมาไหว้และค้างคืนที่ ภูพระ 4 ครั้ง ในรอบปี คือ ขึ้น 1-2 ค่ำ เดือน 3 ขึ้น 13-15 ค่ำ เดือน 5 เข้าพรรษาและออกพรรษาโดยถือว่างานนมัสการพระเจ้าองค์ตื้อที่ใหญ่ที่สุดคืองานเดือน 5 แม้ว่าโลกสมัยใหม่จะเชื่อถือในเหตุผลนิยมและประจักษ์นิยมไม่ให้น้ำหนักกับเรื่องเหนือธรรมชาติเพราะเห็นว่าไม่มีหลักฐานหรือหลักการที่จะพิสูจน์ได้แต่หมอลำผีฟ้ายังคงได้รับความนิยมอยู่และเป็นทางออกที่สำคัญกับผู้ป่วยที่ไม่เห็นทางออกจากการรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่ด้วยการเสริมพลังใจจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ญาติมิตร และประเพณีวัฒนธรรม

บ้านนาเลี้ยว ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ เป็นหมู่บ้านที่มีการนับถือผีจำนวนมากว่าพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งจะได้เห็นได้จากการที่หมู่บ้านนี้มีทั้งหมอธรรม หมอแคนที่ไปประกอบพิธีกรรมล่ำผีฟ้า มีผู้ประกอบพิธีกรรม มีผู้ต้องการรักษาด้วยพิธีกรรมล่ำผีฟ้า ความเชื่อของชาวชุมชนบ้านนาเลี้ยวมีความเกี่ยวกับผีที่หลากหลาย แต่ผีที่สำคัญที่สุดและยิ่งใหญ่ที่สุดคือผีฟ้า เมื่อเป็นเช่นนี้ชุมชนบ้านนาเลี้ยวจึงทำพิธีกรรมเกี่ยวกับผีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมการบูชาผีพิธีกรรมรักษาคนป่วยด้วยการล่ำผีฟ้า และความเชื่อนี้ได้มีมายาวนานเริ่มตั้งแต่สมัยที่จังหวัดชัยภูมิยังอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ส่งเจ้าพ่อพระยาแลจากเวียงจันทน์มาปกครองเมืองชัยภูมิ และเจ้าพ่อพระยาแลก็ได้นำเอาผีฟ้าจากเวียงจันทน์มาด้วย จุดประสงค์เพื่อให้ผีฟ้ามาปกป้องรักษาทหารและชาวประชาของตน (คนชัยภูมิ) และความเชื่อนี้ยังไม่สูญหายไปการตายของเจ้าพ่อพระยาแล แต่ความเชื่อนี้ยังสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ และยังมีบทบาทต่อสังคมวัฒนธรรมประเพณีจารีตประเพณีเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเราจะเห็นได้ว่าในแต่ละปีจะมีการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีประจำปีซึ่งปฏิบัติกันมาเป็นประจำทุกปีโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงจนกลายมาเป็นประเพณีประจำจังหวัดชัยภูมิ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความมียู่ของไฟฟ้าในเชิงปรัชญาของชาวมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอมืองจังหวัดชัยภูมิโดยอาศัยแนวคิดทางปรัชญามาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางปรัชญาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดไฟฟ้า
2. เพื่อศึกษาแนวคิดไฟฟ้าของชาวมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอมืองจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาแนวคิดไฟฟ้าในเชิงปรัชญาของชาวมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอมืองจังหวัดชัยภูมิ

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 18 คน โดยการซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้ประกอบพิธี ร้างทรง และหมอแคน	จำนวน 3 คน
2) ผู้ที่ได้รับการรักษาจากการรำผีฟ้า	จำนวน 10 คน
3) ผู้ที่มีประสบการณ์	จำนวน 5 คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน 18 คน

3. เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่ม โดยมรการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับไฟฟ้าชาวมชนบ้านนาเสียว อำเภอมือง

จังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกต และแบบสนทนากลุ่ม

2) นำข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์แบบสังเกต และแบบสนทนากลุ่ม แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

3) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนพิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องตามเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องเกี่ยวกับประเด็นข้อคำถาม

4) นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข ปรับปรุงแก้ไขแล้วพิมพ์เครื่องมือฉบับสมบูรณ์ นำไปเก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) นำหนังสือจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อขออนุญาต เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการไปพบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคย แจกวัสดุประสงคในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สังเกต สนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการจดบันทึกและ บันทึกเทป

5. ขอบเขตการวิจัย

1) ด้านเนื้อหา การวิจัยในนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน คือ ศึกษาแนวคิดผีฟ้าแนวคิดผีฟ้าของชุมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิและแนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญา

2) ด้านเอกสาร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 25392) เอกสารชั้นทุติยภูมิได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับผีฟ้าและแนวคิดทางปรัชญา

3) **ขอบเขตพื้นที่** การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในวิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้ามากกว่าพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดชัยภูมิ และเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีฟ้าที่สืบทอดผีฟ้าต่อเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น และยังมีการรักษาผู้ป่วยอยู่ด้วยพิธีกรรมลำผีฟ้า

4) การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Triangulation) เป็นการใช้ข้อมูลจาก 3 กลุ่มยืนยันกัน คือ 1) กลุ่มผู้ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ หมอธรรมที่เป็นผู้รักษาคณป่วย และหมอแคนผู้เป่าแคนในพิธีกรรมรักษาคณป่วย 2) กลุ่มผู้รักษาคณป่วยด้วยพิธีกรรมลำผีฟ้า ได้แก่ ผู้ป่วยและเครือญาติผู้ป่วย 3) กลุ่มที่เข้าร่วมและได้พบเห็นแต่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับพิธีกรรมรักษานี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยเข้าร่วมพิธีกรรมรักษาคณป่วยด้วยการลำผีฟ้าและเป็นคนที่อาศัยอยู่บ้านนาเสียว โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม 3 กลุ่มมาตรวจสอบข้อมูลแล้วคัดเอาข้อมูลที่ตรงกัน ส่วนข้อมูลที่ไม่ตรงกันไปหาข้อมูลเพิ่มเติมว่าเนื่องจากสาเหตุอะไรจึงได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน นำข้อมูลที่ตรวจได้ตรวจสอบแล้วว่าเป็นข้อมูลที่ตรงกันทั้งสามกลุ่ม นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ตีความแปลความ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่องนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. **ความเป็นมาแนวคิดเรื่องผีฟ้า** แนวคิดผีฟ้าซึ่งมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษของไทย ซึ่งเดิมทีเดียวคนไทยนับถือผี ต่อมาศาสนาพราหมณ์เข้าสู่ประเทศไทยก็มีการนับถือศาสนาพราหมณ์และลัทธิความเชื่อแบบพราหมณ์ แต่ก็ยังไม่ทิ้งผีที่นับถือเดิม จึงมีการผสมผสานความเชื่อระหว่างผีกับพราหมณ์เข้าด้วยกันต่อมาพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทย มีคนหันมานับถือพุทธศาสนาและเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังไม่ละทิ้งความเชื่อเดิม จึงมีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้าด้วยกัน คือเชื่อผีและเชื่อแบบพราหมณ์และเชื่อแบบพระพุทธศาสนา ดังนั้น ความเป็นมาของแนวคิดผีฟ้าจึงมีที่มาจากหลายแนวคิด คือ การถือผี พระอินทร์พระพรหม และเทพเจ้าต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีสภาพเป็นจิตเขาเหล่านั้นมีอยู่อีกมิติ

หนึ่งที่มีวิมารอยู่บนฟ้า ซึ่งเราไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น
กาย

พระเจ้าเหล่านั้ ชาวอีสานเรียกว่าผีหรือผีฟ้าและผีฟ้า ชาวอีสานมีพื้นฐานแนวคิด
มาจากความเชื่อ 3 อย่าง คือ 1) แนวคิดดั้งเดิมของบรรพบุรุษไทยคือนับถือผี ซึ่งมีความเชื่อ
ว่าผีมีอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เช่น ต้นไม้ ภูเขา หรือแม่น้ำ เป็นต้น และเทพเจ้าหรือผีเหล่านั้
สามารถดลบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นไปตามอำนาจของตน และเป็นผู้กำหนดชะตากรรม
ของมนุษย์ความเชื่อเรื่องผีตามบรรพบุรุษชาวอีสาน มีความเชื่อเรื่องพญานาคซึ่งเป็นเทพเจ้า
ที่สูงที่สุด มีอำนาจในการดลบันดาลสิ่งต่างๆ ให้เป็นไป และเป็นเทพเจ้าแห่งการสร้างสิ่งต่างๆ
2) ต่อมาศาสนาพราหมณ์ก็ได้เริ่มเข้าสู่ประเทศไทยและมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของคนไทย
ศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาไม่ได้ขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิม แต่ยังสามารถเข้ากันได้ดีกับความ
เชื่อของศาสนาพราหมณ์ เพราะพราหมณ์ก็มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพพระเจ้า พระผู้สร้างและผู้
ดลบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นไป และผู้คุมชะตากรรมของมนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้เกิด
การผสมผสานระหว่างแนวความคิดผีกับพราหมณ์เข้าด้วยกัน ซึ่งพราหมณ์จะมีความ
เชี่ยวชาญในเกี่ยวกับเรื่องพิธีกรรม มีการทำพิธีกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ พราหมณ์จึงเป็น
ผู้นำทางด้านพิธี ทั้งพราหมณ์และคนไทยมีความเชื่อว่ามนุษย์มนุษย์ไม่สามารถที่จะสื่อสารกับ
เทพเจ้าได้หรือสัมผัสกับเทพพระเจ้าได้โดยตรง ต้องอาศัยสื่อกลางจึงจะสามารถสื่อสารกับ
พระเจ้าได้ และผู้ที่สามารถเป็นสื่อกลางหรือผู้สื่อสารระหว่างพระเจ้ายกมนุษย์ได้ก็คือ
พราหมณ์ หรือร่าทรง และ 3) ต่อมาพุทธศาสนาได้เข้าสู่ประเทศไทยและคนไทยหันไปนับ
ถือพระพุทธศาสนาและพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ขัดแย้งหรือต่อต้านความคิด แต่เป็น
แนวความคิดที่เข้ากันได้ดีกับความเชื่อเรื่องผีเดิมคนไทยและความเชื่อเทพเจ้าของศาสนา
พราหมณ์ แนวคิดตามความเชื่อพระพุทธศาสนาในเรื่อง การเวียนว่ายตายเกิด เมื่อคนตายไป
จิตก็จะไปเกิดใหม่ ถ้าใครทำบุญก็จะได้ไปเกิดบนสวรรค์ ถ้าใครทำบาปก็จะไป ตกนรก และผี
ฟ้าตามความเชื่อของชาวอีสานคือผู้ที่ตายไปแล้วไปเกิดบนสวรรค์ ซึ่งมีสภาพเป็นจิต และ
มนุษย์ไม่สามารถสัมผัส ด้วยประสาทสัมผัส แต่ผีฟ้าสามารถดลบันดาลทุกสิ่งได้แม้แต่การเกิด
การตายของมนุษย์และเป็นผู้กำหนดโชคชะตาของมนุษย์ดั่งนั้น ความคิดผีฟ้าได้มาจากการ
หลอหลอมแนวคิดทั้ง 3 แนวคิดเข้าด้วยกัน ระหว่าง ผี พราหมณ์ พุทธ แนวความคิดและ
ความเชื่อของคนอีสานที่เชื่อว่าผีฟ้ามีจริงนั่นเอง

2. แนวคิดผีฟ้าของชาวมุขชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ แนวคิดผีฟ้าจังหวัดชัยภูมิ มีที่มาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือในสมัยที่จังหวัดชัยภูมิยังเป็นตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่นครเวียงจันทน์ ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้ส่งเจ้าพระยาแลหรือที่ชาวชัยภูมิเรียกว่าพ่อพญาแล ซึ่งเป็นทหารเอกมาปกครองจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นดินแดนที่อยู่ฝั่งโขงอีกฝั่งหนึ่ง เจ้าพระยาแลจึงได้เป็นเจ้าเมืองชัยภูมิตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในการมาปกครองชัยภูมิสมัยนั้น เจ้าพระยาแลได้นำผีฟ้าจากนครเวียงจันทน์เข้ามาสู่จังหวัดชัยภูมิด้วย จนทำให้คนจังหวัดชัยภูมินับถือผีฟ้าตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เหตุผลที่เจ้าพระยาแลเอาผีฟ้ามาจากเวียงจันทน์ก็เพื่อให้ผีฟ้าช่วยปกป้องคุ้มครองทหารของตนในการต่อสู้เพื่อรักษาเอกราช ช่วยปกป้องอาณาเขต และชาวประชาในจังหวัดชัยภูมิให้อยู่รอดปลอดภัยจากภัยพิบัติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการรุกรานของอาณาจักรต่างๆ และภัยธรรมชาติ ชาวล้านช้างในขณะนั้นมีความเชื่อว่าผีฟ้าเป็นผีสูงสุดหรือเทพเจ้าสูงสุด เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในบรรดาผีทั้งหลายหรือเทพเจ้าทั้งหลาย ส่วนความเชื่อเรื่องผีฟ้าของชาวมุขชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องผีฟ้าที่ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจมาช้านาน ชาวมุขชนนาเสียวเชื่อว่าผีฟ้าเป็นสิ่งที่มีความอำนาจมีฤทธิ์สามารถบันดาลทั้งความทุกข์ ความสุข ความสมหวังและความสิ้นหวังให้แก่มนุษย์ได้ การบวงสรวงและการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ จึงเป็นรูปแบบของการสร้างสรรค์โดยผ่านกระบวนการปลูกฝังการบอกต่อการขัดเกลาทางสังคมและผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผนวกเข้ากับความเชื่อดั้งเดิมที่ติดแน่นอยู่กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีฟ้าจึงได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วยความสำนึกว่า เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องส่งต่อแก่บุตรหลานเพื่อจะได้ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามประเพณีและความเชื่อที่มีมาแต่อดีต แนวคิดผีฟ้าของชาวมุขชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิบทบาททางด้านการรักษาพยาบาลของหมอผีฟ้า เป็นหน้าที่ที่กระทำในสังคมอย่างเด่นชัดเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของชาวบ้านในแง่ของการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ หมอผีฟ้าจึงเป็นที่พึ่งพาของชาวบ้านในยามเจ็บป่วย ถือว่าเป็นการนำความผาสุกมาสู่สังคมเพื่อชุมชนดำเนินไปอย่างราบรื่น

3. แนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชาวมุขชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ ความมีอยู่ของผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชาวมุขชนบ้านนาเสียว ตำบลนา

เสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นฐานความเชื่อมาจาก 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดของทางศาสนาพราหมณ์ในเรื่องพระพรหมเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง ส่วนพราหมณ์จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพระพรหมกับมนุษย์ ในคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าพระพรหมเป็นผู้ลิขิตชะตาชีวิตของบุคคลสรรพสัตว์ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียกว่า พรหมลิขิต และผู้ใดที่บูชาพระพรหมอยู่เป็นนิจ พระองค์จะประทานพรให้สมหวัง เมื่อมีความเชื่อเช่นนี้จึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับพระพรหมมากมาย ตามความคิดและความเชื่อที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละคน 2) แนวคิดเรื่องผีของชาวอีสาน ชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องพญาแถนซึ่งเป็นผีหรือเทพเจ้าที่สูงที่สุด ชาวอีสานมีความเชื่อว่าเป็นเทวดามากกว่าเป็นผี ผีฟ้าจึงเป็นผีที่อยู่ระดับสูงกว่าผีชนิดอื่นๆ ส่วนแถนนั้น มีความเชื่อว่าเป็นคำเรียกรวมถึงเทวดา และแถนที่ใหญ่ที่สุดคือ "แถนหลวง" ซึ่งชาวอีสานเชื่อว่าเป็นพระอินทร์ ผีฟ้าหรือผีแถนนั้นแต่ละพื้นที่มีการเรียกที่แตกต่างกันไป และมีความเชื่อว่ามีอำนาจที่จะดับทุกข์เข็ญหรือทำลายล้างอุปสรรคทั้งปวงได้ และสามารถที่จะช่วยเหลือมนุษย์ที่เดือดร้อนได้ การที่มนุษย์เกิดการเจ็บป่วยนั้นเนื่องจากไปละเมิดต่อผี การละเมิดต่อบรรพบุรุษ การรักษาต้องมีการเชิญผีฟ้ามาสิงสถิตอยู่ในร่างของคนทรง เรียกว่า ผีฟ้า และ 3) แนวคิดทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ถ้าใครทำบุญตายไปจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ ถ้าใครทำบาปตายไปจะเกิดในนรก ดังนั้น แนวคิดผีฟ้ามาจากการหล่อหลอมแนวคิดทั้งสามแนวคิดเข้าด้วยกัน คือแนวคิดเรื่องพระพรหมเป็นผู้สร้างพระยาแถนของคนอีสานก็คือผู้สร้างและแนวคิดเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด การศึกษาเกี่ยวกับผีฟ้าเป็นการศึกษาในบริบททางศาสนาและปรัชญาและในทัศนะของพุทธปรัชญานั้นเห็นว่าผีฟ้าสภาวะความมีอยู่เหมือนกับพระอินทร์ เมื่อว่าโดยสภาวะพื้นฐานผีฟ้าล้วนเป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏเช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งหลาย และผีฟ้ายังมีกิเลสคล้ายมนุษย์เพียงแต่ผีฟ้าจะเป็นผู้มีคุณธรรมสูงกว่ามนุษย์

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบผีฟ้าของชุมชนบ้านนาเสียวกับผีฟ้าชุมชนอื่นๆ ในภาคอีสานเพื่อค้นหาประเด็นความเชื่อของท้องถิ่นในภาพรวมหรือองค์รวมของผีฟ้าในภาคอีสาน
- 2) ควรศึกษาผีฟ้าในประเด็นค้นหาสามัญลักษณะของผีฟ้า สามัญลักษณะของการป่วยที่สามารถเหตุมาจากผี

3) ควรทำการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลองในการรักษาคนป่วยด้วยพิธีการล่ำผีฟ้า

References

Yutthapha Techakaew. (1997). *Rituals and beliefs of the ghost in the northeast*.

Master of Education. Graduate School: Chiang Mai University.

Pranee Wongthes. (2000). *Society and Culture in Southeast Asian*. Bangkok.

Reankweaw.

Sayya Sayyasavivat. (2000). *Sociological Theories, Creation of Valuation and Utilization*, Bangkok : Chawpraya.

Phramahaprayong Chandeang. (1991). *A Comparative Study of the Status of Deity in the Suthatpitaka Scriptures and the Vedas and Beliefs of Deity in Thai Society*. Master of Arts. Graduate School : Mahidol University.